

MƏTBuat TARİXİ

Üzeyir bəy Hacıbəyli və "Molla Nəsrəddin" jurnalı

Gülbeniz Babayeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu, Azərbaycan.

E-mail: gulbeniz_babayeva@mail.ru

Annotasiya. Məqalədə Azərbaycan milli operasının banisi, bəstəkar, pedaqoq, yazıçı, dramaturq, publisist Üzeyir bəy Hacıbəylinin "Molla Nəsrəddin" satirik jurnalındaki fəaliyyəti tədqiqatə cəlb edilir. Ü.Hacıbəylinin çoxcəhətli yaradıcılığının bir istiqamətini də onun publisistik yaradıcılığı təşkil edir. O, 1906-cı ildə Cəlil Məmmədquluzadənin redaktorluğu ilə nəşrə başlayan "Molla Nəsrəddin" jurnalında "Filankas", "Bala uşaq", "Çoban", "Xoca Lələ", "Millət tərəfdarı" və başqa gizli imzalarla çıxış etmişdir. Ü.Hacıbəyli xalqın istək və arzularının ifadəsinə çevrilən "Molla Nəsrəddin" jurnalında qaldırılan ictimai-siyasi, sosial problemlərin həlli istiqamətində görülən işlərdə Cəlil Məmmədquluzadə və bütövlükdə molla-nəsrəddinçilərin ideyalarını dəstəkləyir. Bu realist-satirik jurnalın üslubundakı sadəlik və aydınlıq, kəskin ifşaedicilik, lakonizm, ideya zənginliyi Üzeyir bəy Hacıbəylinin diqqətini cəlb edirdi. Buna görə də özünün dərin məzmunlu, orijinal publisist yazılarını "Ordan-burdan" başlığı altında "Molla Nəsrəddin" jurnalının səhifələrində dərc etməklə bu mətbu orqanın haqq səsə səs verirdi. Məqalədə Üzeyir bəy Hacıbəyli xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin qorunması uğrunda fəal mübarizə aparan, elmin, mədəniyyətin inkişafına, intibahına, təkamülünə təminat yaradan ədəbiyyat və incəsənətin yüksəlişində misilsiz xidmətlər göstərən bir ziyalı kimi dəyərləndirilir.

Açar sözlər: Üzeyir bəy Hacıbəyli, "Molla Nəsrəddin" jurnalı, "Filankas", publisistika, milli ideal, məqalə, feyleton, satirik miniatur

Məqalə tarixəsi: göndərilib – 20.03.2020; qəbul edilib – 01.04.2020

Üzeyir bəy Hacıbəyli and the journal "Molla Nasreddin"

Gulbaniz Babayeva

Doctor of Philosophy in Philology

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS, Azerbaijan.

E-mail: gulbeniz_babayeva@mail.ru

Abstract. The article involves the activities of the founder of the Azerbaijan National Opera, composer, teacher, writer, playwright, publisist Üzeyir bəy Hacıbəyli in the satirical journal "Molla Nasreddin". One of the directions of versatile activity of Ü.Hacıbəyli is his publicistic activities. He appeared in the journal "Molla Nasreddin", published in 1906, under the leadership of Jalil Məmmədquluzadə, with secret signatures like "Filankas", "Bala ushag", "Choban", "Khoja Lala", "Supporter of the nation" and others. Ü.Hacıbəyli supports the ideas of Jalil Məmmədquluzadə and all the Molla Nasreddinists in their work on the solution of socio-political and social problems raised in journal "Molla Nasreddin", which has become an expression of the desires and aspirations of the people. Simplicity and clarity, sharp satirical laughter, laconicism and a wealth of ideas in the style of this realistic satirical journal attracted the attention of Üzeyir bəy Hacıbəyli. Having published his deeply content, original journalistic articles under the heading

"Ordan-burdan", he thus defended the voice of truth on the pages of the journal "Molla Nasreddin". In the article, Üzeyir bəy Hacıbəyli is valued as an intellectual who is actively fighting for the protection of the national spiritual values of our people, ensuring the development, revival and evolution of science and culture, and providing valuable services in the development of literature and art.

Keywords: Üzeyir bəy Hacıbəyli, the journal "Molla Nasreddin", "Filankas", journalism, national ideal, article, feuilleton, satirical miniature

Article history: received – 20.03.2020; accepted – 01.04.2020

Giriş / Introduction

Azərbaycan xalqının bəşər mədəniyyətinə bəxş etdiyi Üzeyir bəy Hacıbəyli dahi bəstəkar, pedaqoq, yazıçı, dramaturq, ictimai xadim, milli operanın banisi kimi adını ədəbiyyat və mədəniyyət tariximizin salnamasına yazmışdır. Xalqına təmənənəsiz xidmət edən Ü.Hacıbəylinin çoxcəhətli fəaliyyətinin bir istiqamətini də onun publisistik yaradıcılığı ilə bağlıdır. O, ədəbi fəaliyyətə publisistika ilə başlamışdır. Ü.Hacıbəyli "Azərbaycan", "Kaspi", "Həyat", "İrşad", "Tərəqqi", "Haqiqət", "İqbal", "Yeni İqbal" qəzetlərində və "Molla Nəsrəddin" jurnalında çoxlu sayda məqalə, feyleton və satirik miniaturlarını dərc etdirmişdir.

Əsas hissə / Main part

XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin intibah dövrü olduğundan, dövrün bir çox böyük şəxsiyyətləri – Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Fəridun bəy Kəçəri, Üzeyir bəy Hacıbəyli kimi qüdrətli söz adamları məzb. bu mərhələdə yaradıcılıqlarının zirvəsinə yüksəlmişlər. Bu ziyalıların birləşdirən Azərbaycan məmləkətinin azad, müstəqil və demokratik bir dövlət səviyyəsində görmək istəyi idi. Elə buna görə də onları keçən əsrin əvvəllərində baş verən mühüm ictimai-siyasi, ədəbi-mədəni hadisələrdən kənarında təsəvvür etmək qeyri-mümkün idi. Bu müqəddəs ideal Ü.Hacıbəyli ilə C.Məmmədquluzadəni də bir nöqtədə birləşdirmişdir. Ü.Hacıbəyli 1906-cı ildə C.Məmmədquluzadənin redaktorluğu ilə nəşrə başlayan "Molla Nəsrəddin" jurnalının yazarlarından biri kimi fəaliyyət göstərirdi. "Molla Nasreddin" jurnalında "Adı molla, özü bəy Filankas", "Anaş Qurbəğa", "Bala uşaq", "Bəzbəzə", "Çoban", "Həmişə Kəli", "Xoca Lələ", "Lal uşaq", "Millət tərəfdarı", "Namuslu", "Rəbimsiz", "Yalançı", "Zurnaçı" və s. gizli imzalarla yazdığı publisist əsərləri onu cəsarətli, qorxmaz bir jurnalist kimi məşhurlaşdırmışdır. Ü.Hacıbəylinin publisist yaradıcılığı qəlbən, ruhən, mənən "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinə və onun yaradıcılarına çox yaxın idi. Onun ilk satirik mətbuat orqanı kimi geniş şöhrət qazanan "Molla Nəsrəddin" jurnalına böyük rəğbəti vardı. O, 1907-ci ildə "İrşad" qəzetində dərc etdiyi bir məqaləsində "Molla Nəsrəddin" jurnalını "haqq söz danışanı" bir mətbuat orqanı kimi yüksək dəyərləndirmişdir. Ü.Hacıbəyli xalqın istək və arzularının ifadəsinə çevrilən "Molla Nəsrəddin" jurnalında qaldırılan ictimai-siyasi, sosial problemlərin həlli istiqamətində görülən işlərdə C.Məmmədquluzadə və bütövlükdə molla-nəsrəddinçilərin ideyalarını dəstəkləyirdi. Bu realist-satirik jurnalın üslubundakı sadəlik və aydınlıq, kəskin ifşaedicilik, lakonizm, ideya zənginliyi Ü.Hacıbəylinin diqqətini cəlb edirdi. Buna görə də özünün dərin məzmunlu, orijinal publisist yazılarını "Ordan-burdan" başlığı altında "Molla Nəsrəddin" jurnalının səhifələrində dərc etməklə, bu mətbu orqanın haqq səsə səs verirdi. O, xalqın global problemlərini jurnalın səhifəsində işıqlandırmaqla mövcud situasiyada çıxış yollarını da göstərirdi. Ü.Hacıbəyli hakim dairələrin dövlət idarəçiliyində yol verdikləri qüsurları, nöqsanları açıq-əşkar söyləməkdən çəkinmirdi. Ü.Hacıbəylinin "Qəzet oxuyan", "Səhbət", "Müəllimlərin keçmiş günlərindən", "Müsləman intellidentinin məclisi", "Türkiyədə azadlıq", "Məclis qurmağın qaydası", "Bir firəng ilə səhbətəm", "Qafqaz müsəlmanlarına açıq məktub", "Duma yaxınlaşır", "Hürriyyəti-kələm", "Müsəlmanların həli",

"Dövlət dumasında", "Hökumət və duma", "Müsəlman kəndlisinin siyasi söhbəti", "Stolpinin xəyəli", "Molla Nəsrəddin", "Müsəlman məclisi", "Bazar söhbəti", "Müəllimlər", "Dilimiz korlayımlar" və s. publisistik yazılarında kinaya, ehyam, satirik ruh, lakonizm, mətləbi dolaylıya çatdırma, dərin məna yükü yazıçının "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbindən bəhrələndiyini göstərən dəyərli nümunələrdir.

"Molla Nəsrəddin" jurnalına qarşı yersiz hücumlar bəzən onun bağlanması, müəyyən fasilələrə nəşrinə gətirib çıxarırdı. Bunu jurnala qarşı böyük bir haqsızlıq kimi səciyələndirən Ü.Hacıbəyli yazırdı: "Dövlət dumasını bağladılar... "Molla Nəsrəddin" jurnalını da bağladılar... Dövlət dumasını bağlayan hökumət oldu... "Molla Nəsrəddin"i də bağlayan hökumət oldu... Ancaq təfavüt burasındadır ki, Dövlət dumasını bağladılar padşah əmri ilə, amma "Molla Nəsrəddin" jurnalını – danos ilə..." [4]. "Molla Nəsrəddin" jurnalının müvəqqəti bağlanması Ü.Hacıbəyliyə kədərlandırmış, yersiz hücumların qarşısını alınmasında o da digər tərəqqipərvər ziyalılar kimi etiraz səsinə ucaltmış və jurnalın səhifələrində dərc etdiyi yazılarla xalqa müraciət etmiş, onları haqqın, ədalətin müdafiəsinə ruhlandırmışdır.

Cəlil Məmmədquluzadənin yaxın dostu, məsləkdəşi Üzeyir bəyin "Molla Nəsrəddin" satirik jurnalı ilə sıx bağlılığı onu molla-nəsrəddinçilər cəhəsinə özünəməxsus bir mövqedə qərarlaşdırırdı. "Mollanəsrəddinçilik" anlayışını ilk dəfə ədəbi fikir aləminə gətirən də məhz Üzeyir bəy Hacıbəyidir. O, jurnalda yazılar dərc etməklə yanaşı, həm də onun fəal və ardıcıl müdafiəçisi kimi çıxış edirdi. "Molla Nəsrəddin"ə və Cəlil Məmmədquluzadəyə qarşı qara qüvvələr yersiz hücumlar edərkən o demişdir: "Molla Nəsrəddin"i öldürmək mümkün olsa da, molla-nəsrəddinçiliyi öldürmək olmaz" [3].

1916-cı ildə Cəlil Məmmədquluzadənin "Ölülər" tragikomediya tamaşaya qoyularkən dövrün bir çox tərəqqipərvər ziyalıları kimi, Üzeyir bəy Hacıbəyli də bu monumental əsəri yüksək dəyərləndirərək yazırdı: "Ölülər" "Molla Nəsrəddin" kimi baltanı dibdən vuran bir əsərdir" [1].

Ü.Hacıbəyli xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin qorunması uğrunda fəal mübarizə aparmış, elmin, mədəniyyətin inkişafına, intibahına, təkamülünə təminat yaradan ədəbiyyat və incəsənətin yüksəlişində misilsiz xidmətlər göstərmişdir. O, zülm və istibdad altında əzilən zəhmətkeş insanların müdafiəsinə qalxır, öz publisistikasında onları istismar edənləri tənqid obyektinə çevirirdi. Onlara haqarətli baxanları, ağır vergilər qoyub xalqın əməyini mənimləyənləri, "dinmə, ver", "danışma, ver", "tərpənmə, ver", "əşitmə, ver" deyənləri öz satirik publisistikasında mənfii təpəyəvərək geniş oxucu auditoriyasına çatdırırdı.

Yazıçı bəzən böyük həyatı problemləri, xalqın mənafeyinə zidd olan qəbahətli qamçılamaq üçün çox sadə və anlaşılıqlı bir dildə, insanları həm güldürə, həm də düşündürüb biləcək kiçik satirik-yumoristik stüjetlər də qururdu.

Ü.Hacıbəylinin publisistikası dövrünün ən böyük ideallarını özündə əks etdirirdi. O, çar Rusiyasının 1905-ci ildə xalqa verdiyi yalançı vədləri, saxta azadlıqları bir vətəndaş yangısı ilə tənqid atəşinə tutur, çarizmin ikiüzlü siyasətini ifşa edirdi: "Biz hamımız Qafqaz balalarınıq" adlı məqaləsində çarizmin xalqlar arasında milli ədavət toxumu səpməsinə qarşı çıxır, onları bu riyakarlığa son qoymağa çağırır. Dahi Üzeyir bəyin bu fikri indi də öz aktuallığını qoruyub saxlamışdır. Çünki hazırkı dövrdə erməni millətçiləri tərəfindən Azərbaycanın dilbər guşası olan Qarabağın işğalı məhz çar Rusiyasının xələfi olan imperiyanın qanlı əlləri ilə həyata keçirilmişdir. Doğma Azərbaycanın azadlığı, bütövlüyü uğrunda mübarizə aparın Üzeyir bəyin ruhu nişandır. Ümum-mill liderimiz Heydər Əliyev canabları deyir: "Üzeyir Hacıbəyov gəncliyini Şuşada keçirmişdir. Şuşa hər bir azərbaycanlı üçün əziz, müqəddəs bir şəhərdir. Üzeyir Hacıbəyov daim Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda vuruşmuşdur. 1918-1920-ci illərdə yazdığı məqalələri oxuyarkən düşünsən: o sözlər bu gün üçün nə qədər aktualdır! O vaxtı vəziyyət bu gün yenidən meydana çıxmışdır. Ermənistanın Azərbaycana qarşı qəsbkarlığı, torpaqlarımızı ələ keçirmək cəhdi və vətənpərvər insanların öz ölkəmizi qoruması o vaxt da belə olmuşdur. Üzeyir Hacıbəyov o vaxt bu yolda çalışmışdır, bu gün də təəssüf ki, tarix belə gətirmişdir. Biz hamımız birlikdə Üzeyir Hacıbəyov kimi insanların qoyduğu yol ilə gedərək, Azərbaycanın müstəqilliyini, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qoruyub saxlamağa çalışırıq" [5, s.297].

Üzeyir Hacıbəylinin publisistik yaradıcılığı 1918-1920-ci illərdə istər məzmun və ideya, istərsə də problematika baxımından yeni bir mərhələyə daxil oldu. O, bu illərdə öz fəaliyyətini xalqın milli ideallarını, azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizəsini genişliyi ilə əks etdirən "Azərbaycan" qəzetində gerçəkləşdirirdi. Azərbaycan milli publisistikasının strateji mübarizə xəttində xalqın gələcəyinin təminatçısı olan böyük bir ictimai-siyasi konsepsiya Üzeyir Hacıbəylinin yaradıcılığı üçün də səciyyəvi idi. O, qəzetdə aparıcı janr kimi mühüm yer tutan publisistikanın bütün imkanlarından səmərəli şəkildə faydalanırdı. İctimai-siyasi, ədəbi, tarixi, dini, mənəvi-əxlaqi, hüquqi və s. mövzularda qələmə aldığı məqalələrində Azərbaycanın taleyüklü problemlərini on plana qatırdı: "Azərbaycan" qəzetinin publisistik mübarizəsinin önündə gedən Ü.Hacıbəyli əsasən respublika parlamentindəki hadisələrin səhnini verən "Hesabat" janrlı yazılara xüsusi yer verirdi. Bu publisistik yazılar içərisində Azərbaycanda milli ordunun yaradılmasına və erməni daşnaklarının Qarabağ və Naxçıvanda törətdiyi vandalizmə, qırğın və fəlakətlərə qarşı xalqın milli birliyi səsləyən dəyərli yazılar daha çox diqqət cəlb edir. Ü.Hacıbəyli siyasi publisistikasında xalqı Azərbaycanın müstəqilliyini, suverenliyini, azadlığını qorumaq namına vahid cəhdə birləşməyi, milli həmrəyliyə səsləyən əsərləri çağdaş dövrümüz üçün də olduqca aktualdır. Onun "Qara tohluğa" adlı məqaləsində Azərbaycanda işğalçılıq siyasətini bərpə etməyə cəhd edən Denikin və onun tərəfdarlarının müstəmləkəçilik siyasətini tənqid obyektinə çevirir. Ü.Hacıbəyli məqalədə erməni daşnakları və istilacı çar generalı Denikinlə yanaşı, Azərbaycanın istiqlalını süquta uğratmağa çalışan, daxildəki düşməni dəyirmanına su tökən separatçı qüvvələrin iç üzünü açıb ifşa edərək yazırdı: "Bir Denikin var ki, bizi xaricdə təhdüd ediyor. Bir çox denikinlər var ki, içimizə dolub, ən xətərlər yerlərdə gizlənib də bizi qorxudurlar" [8].

Ü.Hacıbəyli publisistikasının mühüm bir istiqamətini də onun Azərbaycan diplomatiyasının dünya arealında genişlənməsinin qarşısını alan qüvvələrə həsr etdiyi məqalələrdir. Bu baxımdan "Səddi-İskəndər" məqaləsi çağdaş dövrə yaxından səsləşir. Bu gün də Azərbaycan xalqını beynəlxalq aləmə "vəhşi", "qaniçən", "mədəniyyətsiz" şəkildə təqdim etməyə cəhd göstərən erməni daşnakları keçən əsrin əvvəllərində də bu qarayaxma kampaniyasından niyəkarcasına istifadə etmişlər. Ü.Hacıbəyli məhz məqalədə xalqımıza qarşı aparılan bu məkrli siyasətin arxasında hansı hiylələrin gizləndiyini yazıb bəyan etmişdir. O, "Səddi-İskəndər" məqaləsini Azərbaycan nümayəndə heyətinin Fransaya sülh konfransına getdiyi ərzafədə qələmə almış və Azərbaycan diplomatiyasının qarşısında maneəyə çevrilən qüvvələrin özuculuq fəaliyyətini "İskəndər səddi" adlandıraraq onları qəzəli, məkrli siyasətini ifşa etmişdir.

Ü.Hacıbəyli bir çox məqalə və felyetonlarını Dövlət Dumasının fəaliyyəti ilə əlaqələndirmişdir. Bəzən o, Dumanın yarıtmaz fəaliyyətini, bəzən isə xalqın Dumaya seçkilərə passiv mövqedə dayanmasını satirik bir dillə, ehyamla nəzərə çatdırır və ironik tərzdə "məsləhətlər" verir: "Siz heç yerinizdən tərpənməyin. Dumaya üzv göndərmək, filan elmək fikirlərini bilmərrə başınızdan çıxardın və o fikirlər aqlınızda gələndə, həmişə şeytana lənət oxuyun... Bax, mən sizin yaxşılığınıza deyirəm: heçə istəyirsiniz ki, hər iki dünyada rusvayi-cahan olmayıb, o dünyada da, bu dünyada da üzüağ olasınız – Duma adı tutulanda qulaqlarınızı yumun və seçki günü evinizdən çölə çıxmayın. O günü səhərdən axşama kimi yatın, ələ bilin ki, oruc tutmuşunuz" [9]. Ü.Hacıbəylinin bu satirik "məsləhətlər"i mövzu və ideya baxımından C.Məmmədquluzadənin "Nəsihat" ("Camaat vəkillərinə") felyetonu ilə yaxından səsləşir.

"Molla Nəsrəddin" üslubunu, dəst-xəttini, satirik ifadə tərzini öz publisistik fəaliyyətində uğurla inkişaf etdirən Ü.Hacıbəyli "Hürriyyəti-kəlam" felyetonunda yazır: "Hürriyyəti-kəlam, hürriyyəti-şəxsiyyə, hürriyyəti-ictimai, hürriyyəti-matbuat, hürriyyəti-vidcan. Həmin bu beş hürriyyətin üstündə bir çox qanlar töküldü, canlar güdəza gətdi.

Camaat dedi:

- Alacağam.

Hökumət dedi:

- Verməyəcəyəm.

Camaat dedi:

- Oləsən də alacağam.

Hökumət dedi:

- Olasən də verməyəcəyəm" [7].

Felyetonda hər bir sözün lüğəvi mənasını özünəməxsus şəkildə açıqlayan ədib mətbuat azadlığına da satirik bir yozum verərək yazır: "Qəzeti həlim aşının qazanı bilib əlinə gələni içinə doldurmağa və ağzına gələni ona yazdırmağa hüriyyəti-mətbuat deməzlər... İndi baxın görün hüriyyəti-mətbuat nəyə deyərlər" [7].

"Molla Nəsrəddin" jurnalında geniş yer tutan "Atalar sözü" rubrikası Ü.Hacıbəyli yaradıcılığında da xüsusi önəm daşıyır. Folklor qaynaqlarından bəhrələndən ədib xalq deyimlərinə parodiyalar edərək ona yeni məzmun orijinallığı və forma zənginliyi verir: "Müsəlmanlarda bir məsəl var, deyirlər ki, "Ağac bar gətirdikcə başını aşağı tutar. Amma bəinhəmə müsəlmanlarda bir qayda vardır ki, onların "ağacın" bar gətirdikcə başlarını yuxarı tutub, ancaq hökumət qarazı dəydiyi zaman başlarını aşağı tuturlar ki, qaraz vurana "rahat" olsun" [6].

Elm, təhsil, məktəb məsələləri də Üzeyir bəyin xüsusi önəm verdiyi problemlərdəndir. Dini xurafatı, mövhumatı yayan yalançı, firildəqçı mollaların ifşa edən satirik əsərlərini o "Molla Nəsrəddin" jurnalında dərc etdirərək xalqını qəflətdən oyandırmağa səsləyirdi. Elə bu məqsədlə də jurnalda "Ordan-burdan" başlıq silsilə yazılar verir, öz həmvətənlərini elmi, savadlı, xalqına fayda verə biləcək bir vətəndaş kimi görmək istəyirdi. Eyni zamanda bu silsiləyə daxil olan "Sual-cavab" formalı yazılarda "Molla Nəsrəddin" üslubu aydın şəkildə görünürdü. Məsələn:

"Sual. Dünyada hamıdan çox azadlığı sevən adam kimdir?

Cavab. Rusiyanın baş vəziri Stolipin...

Sual. Dünyada hamıdan az dərd çəkən adamlar kimdir?

Cavab. Zəngəzur aqları..." [10].

Göründüyü kimi, Ü.Hacıbəyli satirik bir dillə, kinayə yolu ilə antitezəliq yaradaraq zalım və qəddar Stolipinin azadlığın qanımı olduğunu nəzərə çarpdırır, erməni vandalizminin qurbanına çevrilən, aclıq və səfalətdən əziyyət çəkən Zəngəzur əhalisinin acınacaqlı durumunu da göz önündə canlandırır.

Ü.Hacıbəylinin publisistikası həm də bədii təsvir və ifadə vasitələrinin zənginliyi ilə yüksək sənətkarlıq nümunəsidir. Onun satirik tərzdə, obrazlı şəkildə, sətiraltı eyhamlarla Azərbaycanı müstəqil bir dövlət kimi görmək istəməyən müxalif qurumlarla, partiyalara ünvanlanan satirik yazısı bu cəhətdən diqqəti cəlb edir: "Gözlər var ki, dünənə qədər əsir və qul olan bir milləti bu gün azad və sərbəst görmək istəməzlər. Qulaqlar var ki, lal edilmiş bir millətin dilinin bu gün açılıb da söz söyləməsini eşitmək istəməzlər. Qəlblər var ki, bir əsrdən artıq məhkum qalan bir millətin bu gün müstəqil və azad olmasını qəbul etmək istəməzlər" [2].

Nəticə / Conclusion

Azərbaycan ədəbiyyatının və mədəniyyətinin inkişafında misilsiz xidmətlər göstərən Üzeyir bəy Hacıbəylinin milli təassübkeşliyi, vətənpərvərliyi, doğma Azərbaycanına sədəqəti hər bir vətən övladı üçün böyük bir ibrət dərslidir. Xalqımıza tükənməz bir mənəvi irs qoyub gedən dahi sənətkarın ölməz ideyalarını yaşatmaq hər bir azərbaycanlının həyat devizinə çevrilməlidir.

Ədəbiyyat / References

1. "Açıq söz", 1 may 1916, №173.
2. "Azərbaycan" qəzeti, 18 kanuni-əvvəl 1918, №56.
3. "İrşad" qəzeti, 21 fevral 1908, №22.
4. Filankəs. Ordan-burdan. "İrşad" qəzeti, 12 iyun 1907, №109.
5. Heydər Əliyev. Dünya korifeylərinin öncülü (Ü.Hacıbəyovun 110 illik yubileyində nitq). Ədəbiyyatın yüksək borcu və amalı. Bakı, Ozan, 1999.
6. Ü.Hacıbəyli. "Atalar sözü", "İrşad" qəzeti, 1907.
7. Ü.Hacıbəyli. "Hüriyyəti-kəlam". "İrşad" qəzeti, 1907.

8. Ü.Hacıbəyli. "Qara təhlükə". "Azərbaycan" qəzeti, 10 həziran 1919, №200.
9. Ü.Hacıbəyli. "Səddi-İskəndər". "Azərbaycan" qəzeti, 26 həziran 1919, №212.
10. Ü.Hacıbəyli. "Sual-cavab". "İrşad" qəzeti, 1907.

Узеир бек Гаджибейли и журнал "Молла Насреддин"

Гюльбеннз Бабаева

Доктор философии по филологии

Институт литературы имени Низами Гянджеви НАНА. Азербайджан.

E-mail: gulbeniz_babayeva@mail.ru

Резюме. В статье привлекается к исследованию деятельность основателя азербайджанской национальной оперы, композитора, педагога, писателя, драматурга, публициста Узеир бека Гаджибейли в сатирическом журнале "Молла Насреддин". Одним из направлений разнообразней деятельности У Гаджибейли является его публицистическое творчество. Он в журнале "Молла Насреддин", опубликованном в 1906 году под руководством Джалила Мамедгулузаде, выступал под такими тайными подписями, как "Филанкес", "Некто", "Бала ушаг", "Пастух", "Ходжа Ләлэ", "Сторонник нации" и другие. У Гаджибейли поддерживал идеи Джалила Мамедгулузаде и всех молланасреддинцев в их работе по решению общественно-политических и социальных проблем, поднятых в журнале "Молла Насреддин", ставшем выражением желаний и чаяний народа. Простота и ясность, острый сатирический смех, лаконизм и богатство идей в стиле этого реалистического сатирического журнала привлекли внимание Узеир бека Гаджибейли. Под заголовком "Орда-бурдан" публиковал свои глубоко содержательные, оригинальные публицистические статьи на страницах журнала "Молла Насреддин", он, таким образом, отстаивал голос правды. В статье Узеир бек Гаджибейли оценивается как интеллект, активно борющийся за защиту национально-духовных ценностей нашего народа, обеспечивающий развитие, возрождение и эволюцию науки и культуры, оказывающий ценные услуги в развитии литературы и искусства.

Ключевые слова: Узеир бек Гаджибейли, журнал "Молла Насреддин", "Филанкес", публицистика, национальный идеал, статья, фельетон, сатирическая миниатюра